

הסידות בפרשה

הרב יצחק שפירא

פרשת וישב

אל תמכור את יוסף הצדיק!

הצדיק מושך את האדם להתקשרות של אמת לה' ולזולת.
לעומת זאת שנאת חינם והמשיכה לעניינים של עריות גורמות
לאדם שהוא לא יוכל להאמין בהתקשרות אמיתית

שלום לידידינו היקרים!

מי מכר את יוסף הצדיק למצרים? האם הישמעאלים או המדינים? מצד אחד כתוב "לכו ונמכרנו לישמעאלים", ומצד שני כתוב "ויעברו אנשים מדינים סוחרים ויעלו את יוסף מן הבור". מצד אחד כתוב "והמדנים מכרו אותו אל מצרים", ומצד שני כתוב "ויקנהו פוטיפר... מיד הישמעאלים אשר הורידוהו שמה". אם כן, מי מכר את יוסף הצדיק, ולמה התורה מתארת כך את המכירה שלו?

מי מכר את יוסף?

על פי הפשט נכתבו כמה פירושים: רש"י אומר את פירוש חכמינו שיוסף נמכר פעמים הרבה, האחים מכרו אותו לישמעאלים שמכרו אותו למדינים שמכרו אותו לישמעאלים שמכרו אותו למצרים. הרמב"ן אומר שהמדינים היו הסוחרים, ומבחינת הבעלות יוסף היה שייך להם, והישמעאלים היו בעלי הגמלים שהובילו בפועל את הסחורות של המדינים ממקום למקום. האור החיים אומר שהישמעאלים היו בעלי הממון שהשקיעו בעסקה, והמדינים היו המתווכים, שמבינים כמה כל סחורה שווה, ובלעדיהם הישמעאלים לא היו יודעים האם העסקה הזו שווה להם ולא היו קונים את יוסף.

מכל מקום, לפי כל הפירושים הללו, האחים מכרו את יוסף למצרים על ידי ישמעאלים ומדינים יחד. אם כן, כאשר רוצים להסביר את מכירת יוסף על פי פנימיות, איך היא בעבודת ה', צריך להסביר מי הם המדינים, מי הם הישמעאלים, ולמה מכירת יוסף למצרים נעשית על ידי שניהם.

התקשרות אמיתית

חכמינו אומרים "אין קוראים אבות אלא לשלשה", ואם כן, בפרשה שלנו מתחיל עידן הבנים. כל עוד יש אבא, הוא המלכד את המשפחה, אבל מהפרשה שלנו מתחילה תקופה שבה האחים (מלשון אחווה) צריכים להתלכד ולהתאחד מצד עצמם, ולהפוך לעם.



פנימיות מדת היסוד, מדתו של יוסף הצדיק היא 'התקשרות', ויוסף הצדיק הוא המקשר והמלכד את כל האחים להיות לעם אחד. כך בחלומו הראשון של יוסף הוא רואה אלומות מפוזרות שוכבות ומוטלות בשדה, ורק כאשר האלומה שלו קמה, שאר האלומות מסתובבות מסביב לדבר אחד.

להתמסר בלי פניות

איך על ידי הצדיק נוצרת התקשרות של אמת? אפשר לומר שני פירושים למלה 'צדיק' בהקשר הזה, ושניהם ילכו למקום אחד: הפירוש הראשון של המלה 'צדיק' הוא מלשון צדקה, מלשון התמסרות לזולת, וגם לעבודת ה', ללא פניות וללא אגואיסטיות.

אם אדם מרכז מסביבו כח והשפעה, האנשים מתלכדים סביבו כי גם הם רוצים כח והשפעה. לכן בתחילה הם יתאחדו איתו, כי הכח נמצא אצלו, אבל אם הם ירגישו שיכול להיות להם יותר כח והשפעה בלעדיו הם יעזבו אותו ואף ילחמו איתו. כלומר כאשר אנשים מתלכדים מסביב לאדם בגלל שיש לו כח והשפעה, ההתקשרות שיש ביניהם היא לא התקשרות של אמת אלא היא אהבה שתלויה בדבר.

לעומת זאת הצדיק עוזר לאחרים כי הוא אוהב לעזור לאחרים, ולא כי הוא מחפש כח והשפעה. לכן האנשים שמתלכדים סביב הצדיק עושים זאת כי גם הם מחפשים להתמסר זה לזה ללא פניות. לכן ההתקשרות שהצדיק מכוון אליה היא התקשרות של אמת.

התאוה גורמת לאנוכיות

הפירוש השני למילה 'צדיק', היא אחד שמתרחק מאוד מעניינים של עריות, כפי שיוסף הצדיק בורח מאשת פוטיפר, וכפי שספירת היסוד מכוונת לקדושה בעניינים כאלו. גם הפירוש הזה קשור מאוד, כמובן, להתקשרות של אמת. השקיעה בתאוות גורמת לאדם להיות שקוע בעצמו ובאנוכיות שלו, ולא ליצור קשר של אמת עם אשתו. זהו הפשט של הביטוי "אהבה התלויה בדבר", כפי שאומרים חכמינו "איזוהי אהבה התלויה בדבר - זוהי אהבת אמנון ותמר". אמנון חשב על התאוה שלו ולא על הקשר עם תמר, וזוהי אהבה התלויה בדבר. בנוסף, כאשר אדם שקוע בתאוות הוא מתרגל להיות שקוע בעצמו, ולא יכול ליצור התקשרות של אמת גם עם החברים שלו.

בנוסף, ומהרבה בחינות בעיקר, מי שמתרחק מאוד מענייני עריות נקרא 'צדיק' כי השקיעה בעניינים שקשורים לעריות לא מאפשרת לאדם התקשרות של אמת לה', ולכן הפגם בענייני עריות נקרא 'פגם הברית', כלומר פגם שפוגע בקשר העמוק ובברית עם ה'. השקיעה בעניינים כאלו גורמת לאדם להיות שקוע מאוד בעצמו ובענייני העולם הזה, וממילא קשר פנימי עם ה' נראה לו רחוק ולא מציאותי.

לכן ההתרחקות משקיעה בתאוות של הצדיק ושל מי שרוצה להיות מחובר אליו, קשורה מאוד לפירוש הראשון של המילה 'צדיק', שהוא התמסרות והתקשרות אמיתית לזולת.



להיפטר מן הצדיק

עד כאן תיארנו את העבודה שיש מצד יוסף הצדיק, וגם מצד האחים, שהם האנשים שרוצים להיות קשורים לצדיק, והצדיק הוא שמלכד אותם.

אבל לפעמים האדם לא רוצה להיות קשור לצדיק. מעצבן אותו שהצדיק כל הזמן מעיר לו ולא נותן לו להתנהג כמו שהוא היה רוצה, וכפי שכתוב על יוסף הצדיק "ויבא יוסף את דיבתם רעה אל אביהם". הדיבה הזו קשורה לענייני אחווה, כפי שכתוב ברש"י שהם זלזלו בבני השפחות, וקשורה לענייני תאוה, שאכלו אבר מן החי, ובעיקר קשורה לענייני עריות, "שחשודים על העריות", כפי שכתוב ברש"י שם. יוסף הצדיק לא אמר על האחים שהם נפלו בעריות, אלא שהם חשודים על העריות, שהם לא מספיק חזקים בשמירת הברית.

ישמעאלים – אהבה מדומה

אם כן, לפעמים האדם מרגיש שנמאס לו מהצדיק, שמושך אותו לקדושה ומעיר לו על עניינים בעבודת ה', ולכן הוא רוצה למכור אותו. המכירה הזו נעשית על ידי הישמעאלים. בחסידות כתוב שישמעאל הוא חסד של קליפה, כלומר הוא אהבה מדומה. קליפת ישמעאל בנפש היא כאשר האדם מחפש קשר שבין איש ואשה שלא נעשה בקדושה על פי כל גדרי ההלכה. מצד אחד האדם מרגיש שיש בזה אהבה, יש בזה קשר, אבל מצד שני כל עוד אין בזה כריתת ברית עם ה' ומתוך כך עם בן הזוג, האדם לא מחפש התקשרות של אמת, וממילא בסופו של דבר התאוה חזקה יותר מאשר הרצון בקשר.

לאהבה המדומה יש ריח טוב, יש אווירה טובה, וכפי שכתוב שהישמעאלים נושאים איתם בשמים. אבל כאשר צריך לשים בשמים, כנראה זה נועד לכסות על ריח לא טוב. כך באהבה המדומה יש נעימות של קשר, אבל הנעימות הזו מחפה על כל שהאדם לא מחפש התקשרות של אמת, ולכן התאוה שלו חזקה יותר.

לכן אהבה מדומה מורידה את האדם לשקיעה בתאוות. כך כתוב "ויקנהו פוטיפר... מיד הישמעאלים אשר הורידוהו שמה". הישמעאלים, האהבה המדומה, מוכרים את יוסף הצדיק למצרים, ל"ערוות הארץ", לשקיעה בתאוות.

ההליכה למצרים נקראת "ירידה" – "ויוסף הורד מצרימה", "אשר הורידוהו שמה". האדם חושב שהוא עסוק ביצירת קשר, בדבר נעים, אבל באמת הוא נתון באהבה מדומה, שמורידה אותו להיות 'מכור' לתאוות.

מדינים – שנאת חינם

המדינים (שנקראים בפרשה שלנו גם מדנים) הם שנאת חינם. כאשר האחים שומעים את החלום של יוסף שהאלומות סבות סביבו ומשתחוות לו, הם לא שומעים את החלום שלו שכולם יהיו מלוכדים, אלא חושבים שהחלום שלו הוא שהוא ישלוט בהם והם ישתחו דווקא לו. לפעמים אדם רואה צדיק שמלכד מסביבו חבורה של אנשים לעבודת ה', וחושד בו שהאחווה וההתקשרות לא באמת מעניינים אותו, אלא רק הכח וההשפעה. האדם חושד כך בצדיק כיוון שהוא בעצמו מחפש כח והשפעה, ולכן הוא מפחד מההתקשרות לצדיק,



להתקשרות של אמת ולהתמסרות של אמת, ש'יכריחו אותו' לוותר על הרצון שלו להיות בעל כח והשפעה.

החידוש כאן הוא שכשם שאהבה מדומה מביאה את האדם למצרים, לשקיעה בתאוות, כך גם הפגם באמונת צדיקים, המחשבה שאין דבר כזה התקשרות והתמסרות של אמת בין אדם לחברו ובין אדם לה', וההתקשרות של הצדיקים אל ה' וההתקשרות של האנשים אל הצדיקים היא דמיון בלבד, גם היא עלולה להביא את האדם למצרים, לשקיעה בתאוות. האדם אוהב את כולם באהבה מדומה, וחושב שאין סיבה להיות קשור לאדם אחד במיוחד, וזה גורם לו לחוסר נכונות להתלכד באמת. הוא נרתע מלהתלכד ולהיות קשור לצדיק שימשוך אותם לאהבת ה', וזה מושך אותו למטה, לחיים סתמיים של העולם הזה, שבתהליך טבעי מושכים אותו לתאוות.

כך המשיכה לעריות ושנאת החינם מזינות זו את זו. כאשר הצדיק מעיר לאדם שהוא נמשך לעניינים לא טובים, האדם עונה לו שהוא מעיר לו רק בשביל לשלוט עליו, וכך הוא 'מנער' ממנו את הצדיק, ויכול להמשיך לחיות את חייו.

לכן התורה מספרת לנו גם שהישמעאלים מכרו את יוסף למצרים וגם שהמדינים מכרו את יוסף למצרים, כי שתי תנועות הנפש הללו קשורות זו לזו, ועלולות שתיהן להביא את האדם להיות 'מכור' לתאוות.

התקשרות של אמת

אבל באמת הצדיק הוא זה שמחפש לכרות ברית עם ה' ולהיות קשור אליו, ולא מחפש להיות שקוע בעצמו או להיות שקוע בכח וכבוד. ממילא כאשר הוא מלכד אנשים סביבו זה לא כי הוא רוצה לשלוט, אלא כי הוא לא רוצה להיות שקוע בענייני העולם הזה אלא בהתקשרות אמיתית לה', ושהאנשים שסביבו יהיו קשורים בהתקשרות אמיתית לה'. הרצון הזה של הצדיק גורם לו ולמי שסביבו להיות בהתקשרות אמיתית לה' וזה לזה.

שבת שלום!

בית 'עוד יוסף חי'

